Ville veier om veiledning

Thea Totland
thea@barneadvokatene.no

Overgrepsutsatte barn blir ikke alltid trodd av retten. Det må ikke bli enda vanskeligere for dem å bli hørt.

Thea Totland (Foto: privat)

I Psykologtidsskriftets oktoberutgave beskriver Judith van der Weele (2024) farene ved manglende analysekompetanse. Som barneadvokat i foreldretvister mener jeg hun er i ferd med å bringe de vanskelige barnelovsakene over i feil spor.

Slik jeg tolker van der Weele, er hun kritisk til de mange hjelperne foreldre og andre kan kontakte ved bekymring for om et barn er utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Hun mener «det gis villedende veiledning forankret i hypotesebekreftende antakelser og svake faglige analyser» og retter kritikken mot en rekke solide fagmiljø. Det er neppe bare psykologer som kan ha greie på vold og seksuelle overgrep, og som innehar kompetanse til å foreta «komplekse og helhetlige analyser». Jeg tror vi må legge til grunn at mennesker som jobber med volds- og overgrepsutsatte, ikke gir villedende veiledning, og at bekymrede voksne evner å skille mellom hva overgrep er og ikke er.

Barn som ikke blir trodd

Barneadvokatene gjennomførte i år (2024) en undersøkelse av lagmannsrettenes avgjørelser de siste fem årene i barnelovsaker der det også var mistanke om seksuelle overgrep. Lagmannsrettene mente det ikke var risiko for overgrep i 80 % av sakene, og at barnet dermed kunne bo hos eller ha samvær med den som var mistenkt. Blant de 20 % der retten fant at det var risiko, fantes flere saker der forelderen allerede var dømt eller tiltalt for seksuelle overgrep mot barn. Funnene viser at det er høy terskel for sakkyndige og dommere å tro på at barn er utsatt for overgrep.

Men det er grunn til å tro dem. I Norge estimeres det at 5 % av barnebefolkningen er utsatt for gjentatte og vedvarende overgrep (Briere & Elliot, 2003). Estimatet er konservativt, men tilsvarer hele 1–2 barn i hver skoleklasse. Det burde ikke forundre noen at en del av disse barna finnes blant foreldretvistene som havner i retten. Likevel klarer ikke sakkyndige og retten å ta overgrep mot barn ordentlig innover seg. Far (det er en betydelig større andel fedre enn mødre som forgriper seg på barn) fremstår ordentlig og empatisk og har høy utdannelse. Han har ikke en såkalt «overgriperprofil», og hvem kan vel tro at en fysioterapeut, lege eller prest kan misbruke barn?

Rettens hypotese

Mor blir heller ikke trodd. Det brukes ofte mot henne at hun har politianmeldt far, og dermed opptrådt konflikteskalerende. Om hun ikke har anmeldt, tolkes det derimot som at hun ikke egentlig har trodd overgrep har forekommet. Anmeldelsene blir nesten alltid henlagt på bevisets stilling, og ofte forstår ikke den sakkyndige hva det innebærer. Når saken siden kommer opp som sivilsak i retten, er det barnet som blir skadelidende.

Van der Weele skriver at det bør være stuerent å drøfte muligheten for hvorvidt manipulering kan ha forekommet i denne typen saker. Min erfaring er at det allerede er så stuerent at det ofte er denne hypotesen den sakkyndige og retten fester lit til. Selv om falske anklager mot den andre forelderen forekommer, gjelder dette et mindretall av sakene. Ikke 80 prosent.

Jeg har over år representert mange mødre som har vært bekymret for barna sine når de er hos far. Mødrene er tynget av skam, skyldfølelse og smerte. Store advokatutgifter har lagt deres økonomi i ruiner, men det er småtterier mot frykten de har for at retten skal flytte barnet til overgriperen. Det skjer nemlig hele tiden.

Barnets rettsvern

Det har vært stor politisk vilje til å sikre bedre beskyttelse av barn de siste 20 årene, noe som har ført til flere lovendringer og veiledere. Når retten vurderer om det er sannsynlig at barnet har blitt eller blir utsatt for vold/overgrep, er beviskravet lavere enn i straffesaker.

Jeg blir bekymret når van der Weele bringer inn politietterforskning som et forbilde for godt arbeid. Politiet har en helt annen rolle enn sakkyndige i en barnelovsak. De skal «bevise utover enhver rimelig tvil» at noe straffbart har skjedd. Et sakkyndigarbeid med tilsvarende mål vil være ekstremt positivt fra et foreldresentrisk perspektiv, men i strid med Grunnloven, barneloven, Barnekonvensjonen og Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og flere høyesterettsavgjørelser som sier at barn ikke skal utsettes for risiko for vold og overgrep.

Politiarbeid kan også være slett. I en sak jeg kjenner godt til, ble barneverntjenesten utsatt for påvirkning fra fars familie for å fjerne mistanke om seksuelle overgrep. Familien lyktes, og barnevernet landet på at far ikke hadde forgrepet seg på barnet, til tross for barnets fortellinger om overgrep, detaljkunnskap om erigerte peniser og kroppslige reaksjoner på å snakke om og tenke på overgrepene. Politiet henla anmeldelsen under henvisning til barnevernets arbeid og forholdt seg ikke til oppdaterte etterforskningsmetoder eller strukturerte undersøkelser, som van der Weele skriver så varmt om.

En gåte

Barn som er utsatt for overgrep, bruker i snitt 17 år på å fortelle om det (Steine et al., 2016). Når disse barna ender i retten i samværs- og bostedssaker, er sakkyndige og retten gode på å finne alternative forklaringer på hva barnet opplever. For meg er det en gåte at den mest nærliggende forklaringen, nemlig det barnet selv formidler, så ofte blir sett bort fra.

Men hvis målet er å sikre barn og familiene deres hjelp, bør vi da oppfordre hjelpere og sakkyndige til å lete etter enda flere grunner til ikke å tro dem?

Merknad: Totland og van der Weele har møtt hverandre i flere saker som henholdsvis advokat og sakkyndig.

Referanser

Briere, J. & Elliot, D. M. (2003). Prevalence and psychological sequelae of self-reported childhood physical and sexual abuse in a general population sample of men and women. *Child Abuse & Neglect*, *27*(10), 1205–1222. https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2003.09.008

Steine, I. M., Winje, D., Nordhus, I. H., Milde, A. M., Bjorvatn, B., Grønli, J. & Pallesen, S. (2016). Langvarig taushet om seksuelle overgrep: Prediktorer og korrelater hos voksne som opplevde seksuelle overgrep som barn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, *53*(11), 889–899. https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2016/11/langvarig-taushet-om-seksuelle-overgrep

van der Weele, J. (2024). Villedende veiledning. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, *61*(10), 704–708. https://psykologtidsskriftet.no/kronikk/2024/09/villedende-veiledning

Publisert: 08.11.2024, Tidsskrift for Norsk psykologforening.